

IV col·loqui internacional del projecte *Mimesi*

METAFICCIÓ: RENAIXEMENT & BARROC

METAFICCIÓ A LA LÍRICA

David Nelting (Ruhr Universität Bochum)

Performativtà metafittizie: la messinscena del personaggio di Fileno nell'opera di Giovan Battista Marino

La ponència vol analitzar la metaficció a l'obra de l'autor italià més important del Barroc i proposo centrar-la en una figura interna a la ficció, la del poeta-pastor Fileno, personatge textual que és una transfiguració de l'autor, un portaveu poètic de Marino. Així obro el camp de reflexió a un problema específic de la metaficció renaixentista i barroca: l'autoescenificació de l'autor. Tot i que la major part dels actuals conceptes postmoderns de *metafiction* s'interessen per les estructures purament textuais d'una obra i no es refereixen a la posició de l'autor dins del text, em fa l'efecte que a la literatura renaixentista i barroca la figuració textual de l'autor té una importància extraordinària per a l'autorepresentació i per a l'auto-autorització d'una norma poètica. No em sembla possible, o només de manera molt limitada, una adequada comprensió històrica de la ficció renaixentista i barroca si es prescindeix dels conceptes i de les imatges de l'autor mostrades als seus propis textos. A la poesia renaixentista i barroca es tracta sobretot de l'escenificació d'una figura d'autor que encarna amb claredat retòrica els aspectes centrals de la ficció i aporta una dimensió performativa important, segurament una de les més importants, a la metaficció. És obvi que, amb aquesta dimensió performativa, la figura de l'autor actua com a dispositiu metaficcional a dos nivells: d'una banda, l'autor pot efectuar declaracions metapoètiques no només als paratextos, sinó també a l'interior de la seva ficció, aquesta seria la dimensió del *telling* metaficcional; d'altra banda, la figura de l'autor pot actuar a l'interior de la seva ficció, aquesta seria la dimensió del *showing* metaficcional.

Pel que fa a la literatura italiana del Renaixement, l'autor no assoleix ja, com a l'Edat Mitjana, la seva autoritat primordialment per la transmissió de doctrina, sinó per la seva competència retòrica i estilística, de la qual sempre depèn la capacitat d'imposar una doctrina. El desplaçament del fonament d'autoritat de la *doctrina* a l'*elocutio*, especialment a l'*ornatus*, no implica, com d'entrada es podria creure, que es produeixi una sostracció de substància, en el sentit que des d'aleshores es tracti només de paraules i ja no de continguts. Al contrari: el debat literari i lingüístic de la Itàlia humanística està en el fons tenyit de moral i de filosofia, ja que articula la coneguda conjunció ciceroniana entre *eloquentia* i *sapientia*, val a dir el lligam de Quintilià entre *bonitas* i *eloquentia*.

Quan s'examina l'escenificació del personatge de Fileno a la *Sampogna* i a l'*Adone*, s'observa que Marino destrueix l'estret i consistent lligam humanístic entre estil i substància moral. D'aquesta manera Marino idea ficcions que, al contrari de les premisses humanístiques de la imitació, no es basen en res més que en la singularitat de l'ingeni creatiu. A través de la posada en escena metafictícia de la *figura auctoris* a l'obra de Marino es pot apreciar de manera perspicaç no solament l'esteticisme juganer i capritxós, específic de la poètica mariniana, sinó també les diferències estètiques i epistèmiques entre Barroc i Renaixement.